

הורדוס – מלך בחסות רומא

לפרק ו: ממדינה עצמאית
למדינת חסות ולפרובינקיה

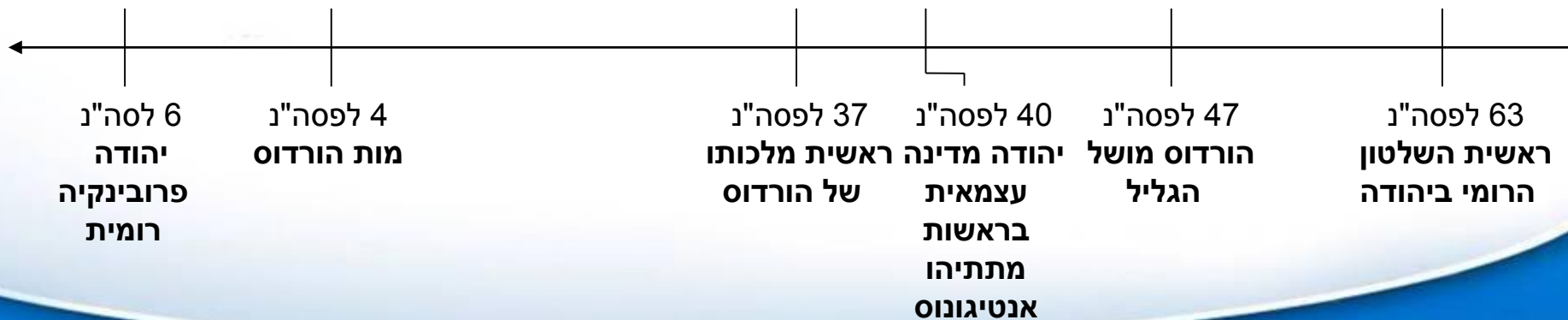
התיאטרון בקיסריה – נבנה על ידי הורדוס בסגנון הרומי

© Israelimages.com / Doby Tal / Albatross

המרחב והזמן

שליבים בהתפתחות ממלכת הורדוס
(40 – 4 לפסה"נ)

הרומאים הבינו שהמלכת הורדוס תתרום לייצוב השלטון של רומא ביהודה. השיקולים להמלכתו:

- הרומאים הבינו שהורדוס יהיה נאמן להם משום שהיה תלוי בהם, ובמיוחד מכיוון שהיהודים הסתייגו משלטונו.
- הרומאים סברו שהמלכתו של הורדוס תמנע התנגשות ישירה בין השלטון הרומי לאוכלוסייה היהודית.
- הורדוס הפגין אהדה גלויה לתרבות ההלניסטית, שעליה ביקשה רומא לבסס את שלטונה במזרח.

סמכויותיו של הורדוס – מלך בחסד הרומאים

- הורדוס הוגדר כ"מלך בעל ברית, וידיד העם הרומי".
- ניתנה לו אוטונומיה בענייני משפט וכלכלה.
- הוא התחייב לשמור על הסדר ביהודה.
- הותר לו להחזיק צבא משלו, והוא התחייב לסייע לרומא במלחמותיה ולשלם לה מסים.
- נטלה ממנו הסמכות לנהל מדיניות חוץ עצמאית.

להמלכת הורדוס היו תגובות סותרות

- **רוב היהודים** סברו שהורדוס אינו ראוי למלוכה:
 - הם ראו בו מלך זר – הוא לא היה מבית דוד, לא היה מבית חשמונאי, היה אֶדוּמִי ובן גֵּרִים. הם הסתמכו על הנחיית התורה המופיעה בספר דברים יז, פס' 15.
 - הם התנגדו לקשריו עם הרומאים.
 - הם התנגדו למעשים האכזריים שנקט כשעלה לשלטון, ובהם רצח 45 מתומכי בית חשמונאי.
- **חסידי בית חשמונאי** התנגדו להמלכת הורדוס והאשימו אותו בהדחת שושלת החשמונאים מהשלטון.
- **הנוכרים** בתחום הממלכה קיבלו בדרך כלל באהדה את המלכתו של הורדוס.

הורדוס החליש את ההנהגה היהודית המסורתית

- נטל מהסנהדרין חלק מסמכויותיה, למשל - הסמכות לדון דיני נפשות.
- סילק מהסנהדרין את תומכי החשמונאים, והושיב במקומם אנשים שהיו נאמנים לו.
- מינה מועצה פרטית משלו והושיב בה את מקורביו – יהודים ולא יהודים.
- מינה כוהנים גדולים שאינם מבית חשמונאי או מבית הכהונה ואינם קשורים לחברה בארץ ישראל – מבבל וממצרים.
- יזם את רציחתו של הכוהן הגדול אריסטובולוס השלישי, שהיה ממשפחת החשמונאים (אחי אשתו מרים החשמונאית).
- פקד להוציא להורג את צאצאי החשמונאים, בזה אחר זה.
- העלה לגדולה משפחות אצולה חדשות, מאזורי הספר של ארץ ישראל ומהגולה ההלניסטית.

כמלך הלניסטי, חיזק הורדוס את היסודות ההלניסטיים בממלכתו:

- בערים ההלניסטיות בארץ ישראל - בנה מבנים המייצגים את התרבות ההלניסטית: מקדשים, תיאטראות, גימנסיונים, מרחצאות ושווקים.
- בנה מבנים המייצגים את התרבות ההלניסטית גם בירושלים: תיאטרון, אמפיתיאטרון והיפודרום.
- אחת לארבע שנים ערך בירושלים משחקים ותחרויות ספורט.
- בנה את הערים סבסטי וקיסריה על שמו של קיסר רומא.
- קיים את פולחן הקיסר באזורים הלא-יהודיים של ממלכתו.
- פיתח גם ערים הלניסטיות מחוץ לממלכתו, כמו צור וביירות.

כמלך יהודי, התחשב הורדוס ביהודים:

- הקפיד שלא יוצבו בחוצות הערים היהודיות פסלים של אנשים או בעלי חיים.
- נהג בממלכתו לפי לוח השנה היהודי, ולפיו חגגו את החגים.
- הקפיד על ביצוע עבודת הקורבנות בבית המקדש.
- נזהר לא לעבור על חוקי האבות בתחומה של ארץ ישראל.
- הסכים שאחותו שלומית תינשא לאחד מנכבדי הנבטים רק בתנאי שהחתן יתגייר.
- שיפץ את בית המקדש והרחיב את הר הבית, עד שנהפך למתחם המקודש הגדול ביותר בעולם העתיק. על בית המקדש אמרו החכמים כי "מי שלא ראה בניין הורדוס לא ראה בניין נאה מימיו" (בבא בתרא ד א).

קיר התִּמְךָּ המזרחי של הר הבית

ניתן להבחין בקו התפר בין סגנון הבנייה בימי הורדוס שהתאפיין בסיתות של חלק מהאבנים (משמאל), לבין הבנייה בתקופות קדומות.

©אב רדובן